

VITÁL-DRABAN CZ
RENDSZERVÁLTÁS UTÁN

Seszták Oszkár politikus,
a Fidesz nyíregyházi alapszervezetének alapító tagja,
a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés elnöke

32 évvel ezelőtt, 1990-ben a tavaszi országgyűlési és az őszi helyhatósági választások közjogi és politikai értelemben egyaránt legitimizálták az ellenzéki pártok és mozgalmak rendszerváltó törekvéseit. A többpárti demokrácia megteremtésében kulcsszerepet játszó, országos ismertségre szert tett politikusokról viszonylag sok tudományos publikáció, illetve médiatartalom született, azonban a vidéki Magyarország demokratikus ellenzékéről, az átalakulás folyamatának helyi társadalmi viszonyairól méltatlanul kevés tudományos és ismeretterjesztő munka látott napvilágot. Ezt a hiányt pótolja ez a sorozat, amely a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településeken a demokratikus átalakulásban jelentős szerepet játszó személyek életútját hivatott feltárni. Az 1970-80-as évek időmetszetét felölelő retrospektív interjúk készítésével az volt a célunk, hogy az egyéni életpályák állomásain keresztül felidézzük a Szabolcs megyei demokratikus ellenzék megszerveződésének folyamatát, a rendszerváltás lokális eseménytörténetét.

Seszták Oszkár a Szabolcs megyei politikusok egyik doyenje, több, mint három évtizede megszakítás nélkül, hivatásszerűen alakítja pátriánk közéletét, viszont a gyökerei nem ide kötik. A Borsod megyei Rakaca községben született, és mint a népmesékben, egy hatgyermekes család legkisebbikéént az 1970-es évek végén elindult szerencsét próbálni az ország másik végébe, Győrbe, a bencés gimnáziumba. Hogyan került a borsodi tízenéves fiú az államszocializmus időszakában többszáz kilométerre az otthonától, egyházi középiskolába és milyen élményekkel gazdagodott?

Az iskolaválasztást leginkább édesanyámnak, illetve a falunk papjának köszönhetem. Nem vagyok biztos abban, hogy kiskamaszként tényleg ezt akartam, illetve nem tudtam, hogy mire vállalkozok, de a szüleim küldtek, és engedelmes fiú voltam. Falusi gyerekként beleugrottam az ismeretlenbe, nagy kulturális sokk volt, de nagyon jól éreztem magam. Az első év nehéz volt, de a második évet már kifejezetten élveztem a Győri Bencés Gimnáziumban, és nagyon sokat köszönhetek az ottani tanárainknak, a közegnek, a hétvégi kirándulásoknak, a Bakonynak, a városnak, tanárainknak, akik kinyitották a szememet a világra. A pártállam felügyelete alatt ugyan, de nagyon inspiráló szellemi közegben élhattunk, olyan irodalmakkal ismerkedhettünk meg, olyan beszélgetésekben vehettünk részt,

amelyek lehetőséget adtak arra, hogy foglalkozhassunk a nemzeti kérdésekkel, a nemzeti öntudattal. Megemlítenék egy tanáromat, Jáki Teodóz atyát, aki minden nyarát a moldvai csángók között töltötte és diaképekkel színesített élménybeszámolót tartott Székelyföldről, a magyarság égető problémáiról. Van egy másik fontos, személyes élményem. 1981 nyarán másodéves gimnazistaként, iskolánk szervezésében osztálytársaimmal Krakkóban tölthettünk néhány hetet, közreműködtünk a magyar-lengyel barátságnak szentelt templom építésében. A város főterén mondott beszédet egy nagygyűlésen Lech Walesa, a pártállam ellenzékeként fellépő Szolidaritás mozgalom vezetője. Én olyan tömeget még nem láttam, mint amivel ott találkozhattam. Igyekeztünk kihámozni, hogy mi is történik akkor Lengyelországban. Hoztunk haza magunkkal ellenzéki kiadványokat, és egy szolidaritási jelvényt is nagy bátran átcsempésztam a határon. Igaz, hogy a magyar határ átlépése előtti utolsó pillanatban félelmünkben az újságokat kidobtuk a vonatablakon, de a jelvényt elhoztam magammal, és évtizedekig őrizgettem. Szóval a bencés iskolai közösség egy másfajta, sajátos világot teremtett számomra akkoriban, amiről azt gondolom, hogy a későbbi szerepvállalásomat is megalapozta.

NÉVJEGY

Seszták Oszkár politikus

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Rakacán született 1965-ben. Nős, 3 felnőtt leány édesapja. 1989-ben a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán történelem-népművelő szakon végzett, majd 1992-ben a Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémián hittanári, 1997-ben a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán szakközgazdász diplomát szerzett. 1989-ben Nyíregyházán kapott művelődésszervezői állást, majd 1990-től a Fidesz megyei irodavezetője lett, azóta hivatásszerűen politikával foglalkozik. 1988. október 2-tól tagja a Fidesznek. 1989 februárjában alapítja meg főiskolai hallgatótársaival a párt nyíregyházi szervezetét. Az 1990-es országgyűlési választáson a párt megyei kampánynak vezetésére kapott megbízást, ezt követően 2006-ig mintegy 20 választás kampányát koordinálta Szabolcs megyében. Seszták Oszkár 2006-ig a Fidesz alkalmazásában dolgozott. Az 1990-es önkormányzati választáson mandátumot szerzett a nyíregyházi közgyűlésben. 1998-tól a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés tagja, 2006-2008 között alelnöke, majd 2008 óta a Közgyűlés elnöke. 2010-2014 között Nyíregyháza 2. sz. körzetének országgyűlési képviselője volt, a parlamentben a Kereszténydemokrata Néppárt frakciójában foglalt helyet. Jelenleg megyei közgyűlési elnöki teendői mellett az Európai Unió Régiók Európai Bizottságában a helyi és regionális önkormányzatok képviseletét látja el a magyar delegáció tagjaként.

Egyfajta burokként működtek az egyházi iskolák a Kádár-korszakban, az erőteljesen szekularizált magyar társadalomban.

Amikor 1983-ban leérettségizett és kikerült a bencés gimnázium mikrovilágából, hirtelen rászakadt Önre a magyar valóság, hiszen teljesen más módon szerveződött a mindennapi élet, mint ahogy az a bencés falakon belül látható volt. Hogyan birkózott meg ezzel a kihívással?

Számomra az államszocializmus működési logikája a Magyar Honvédségnél eltöltött időszakban mutatkozott meg a maga teljességében. Nem akarom túlzottan dramatizálni a helyzetet, a sorkatonaságom mindössze egy éves volt, elfogadható laktanyai körülmények között éltünk, de a politikai tisztek által szervezett előadások, a kommunista ideológiai nevelés ráébresztett arra, hogy mennyivel másabb az én világról alkotott képem, mint az akkori magyar valóság. Erre az időszakra esett az 1985-os országgyűlési választás, amely már rendhagyó volt abban az értelemben, hogy lehetségessé vált a többes jelölés. Viszont a honvédségnél kizárólag az állampártot és a vele szövetséges társadalmi szervezeteket összefogó Hazafias Népfront listájára lehetett szavazni, és emlékszem, hogy milyen erkölcsi bátorságot jelentett nekem az, hogy a szavazófülkében áthúztam a Népfront listáját, így érvénytelen szavazatot adtam le. Ez a véleménynyilvánítási forma mai visszatekintésben már mulatságosnak tűnik, de hozzátartozik az én személyes történetemhez, hogy megküzdve a saját félelmeimmel képes voltam renitensen voksolni.

Kaptak e megkülönböztető figyelmet a honvédségnél azok a sorkatonák, akiknek a személyi kártonjára az volt ráírva, hogy egyházi gimnáziumban érettségizett?

Nem mondanám, ugyanakkor emlékszem egy politikai tiszt által kezdeményezett beszélgetésre, ami utólag végig gondolva annak felmérése volt, hogy esetleg mennyire vagyok más államhatalmi szervek számára is használható. Akkor nem értettem miről van szó, és aztán ennek a puhatolózásnak nem lett semmilyen folyománya. Senki nem vette már komolyan akkor a rendszert, legalább is a környezetemben, de szüleim nagyon féltettek a későbbiekben is, amikor már a politikai szerepet vállaltam. Én viszont - feltehetően fiatalságom miatt - már nem éltem félelemben és a regnáló politikai rezsimtől sem tartottam. A főiskolai évek alatt már a KISZ szervezet sem alakult meg a főiskolai csoportunkban. Úgy emlékszem, hogy hallgatótársaim közül összesen ketten lettek párttagok, ők kifejezetten karrier célokból léptek be az MSZMP-be, de a pártállami rendszer a nyolcvanas évek vége felé már önmaga karikatúrája volt.

Ha már szóba került, a kötelező katonai szolgálat után az életútja a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára vezetett, történelem-népművelés szakra. Milyen megfontolásból választotta ezt az iskolát és ezt a képzési irányt?

Először Egerbe jelentkeztem, sikertelenül. A szóbeli felvételi vizsgán megkérdezték, hogy tagja voltam-e a KISZ-nek. Nyilván nem voltam. Nem is jutottam be az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskolára, így aztán egy miskolci cementgyárban helyezkedtem el diszpécserként. Nagyüzemi közegbe kerülve, a gyári munkásokkal való érintkezés

nagyon érdekes és értékes tapasztalatszerzés időszaka volt számomra. Aztán másodjára a nyíregyházi tanárképzőre jelentkeztem, itt viszont úgy éreztem - legalább is utólag úgy emlékszem -, hogy előnyt jelentett az, hogy a bencés gimnáziumba jártam. Legalább is volt a felvételi bizottságban egy olyan tanár, aki számára ez komoly értékkel bírt, és itt nem kérdezte meg senki, hogy voltam -e KISZ-tag. Tehát úgy tűnik, hogy a nyíregyházi főiskola liberálisabb volt - már csak a Bessenyei név okán is -, mint a vietnámi kommunista vezérről elnevezett egri főiskola. Itt sikerrel vettem az akadályokat és főiskolásként nagyon jól éreztem magam Nyíregyházán. A népművelési szakot azért választottam, mert alapvetően nem tanár akartam lenni. A közművelődési képzés többféle lehetőséget nyújtott a későbbiekben és a közösségszervezői munkához jó alapot adott.

A nyolcvanas évek közepén kezdte meg felsőfokú tanulmányait. Ez az időszak egyfajta fordulópont volt a kelet-európai kommunista rezsimek történetében; a Szovjetunióban 1985-ben kerül hatalomra Mihail Gorbacsov, aki meghirdette a peresztrojka politikáját, és nem kis mértékben ennek hatására egyre inkább aktivizálódtak, és egyre nagyobb nyilvánosságot kaptak a különböző ellenzéki szerveződések szerte a keleti blokkban, kiváltképp Magyarországon. Mennyire gyűrűzött be ez a folyamat vidékre, érezni lehetett -e a főiskolán, hogy fellazulóban van a rendszer? Egyáltalán a fiatalok mennyire foglalkoztak közélettel?

Én akkor azt gondoltam, hogy mindenki politizálni fog. Ezzel szemben elég kevesen voltunk az akkori többbezzres tanárképző főiskolán, akik bekapcsolódtak az ellenzéki politikai mozgalmakba. Viszont a közélet iránt sokan érdeklődtek, és egyre több olyan rendezvényre került sor a főiskolán belül is, amelyeken meghívott mértékadó írók, költők, tudósok beszéltek a huszadik századi magyar társadalom nagy sorskérdéseiről. Csoóri Sándor előadására mai napig emlékszem, egy klubrendezvény keretében beszélt 1956-ról, az akkori ellenzéki mozgalmakról. Ez valamikor 1987 táján lehetett, még bőven a rendszerváltást megelőzően, de már annak az előszeleként. Aztán volt egy előadássorozat a főiskolán, ahol társadalomkritikus akadémiai értelmiségiekkel találkozhattunk, akikkel nagyon inspiráló beszélgetéseket folytattunk. Továbbá az egykori SZÁÉV vállalati munkásszállójának ebédlőjében működött egy nagyon érdekes klub, amit egy nyíregyházi jogász szervezett, ahol például Raffai Ernő történész adott elő Trianonról, a hivatalos állásponttól eltérő megközelítésben. Nagyon érdekes előadások voltak ezek, a világra nyitott fiatalok számára komoly szellemi inspirációt jelentettek, és mi a főiskoláról néhányan rendszeresen eljártunk ezekre az eseményekre. Így az sem véletlen, hogy később a népművelő szakon, az ottani csoporttársaimmal alakult meg a Fidesz nyíregyházi szervezete. Mi voltunk ilyen szempontból a legmozgékonyabbak a tanárképző főiskolán.

1987 után elképesztő sebességgel zajlanak a változások. Ha visszagondol az akkori önmagára, a világról alkotott elképzeléseire,

reálisnak tűnt az, hogy itt egy 2-3 éven belül a sarkából kifordul a világ, hogy Magyarországon nyugati típusú demokrácia épülhet?

Ezt nem mertük volna megálmodni sem, az akkori célok is nagyon bizonytalanok és körvonalazatlanok voltak. Az a tény, hogy kitehettem a kabátomra, a zakómra a Kossuth, majd a koronás címet, az engem hallatlan elégedettséggel töltött el, és azt gondoltam ezzel vége is a szerepemnek, és majd jönnek azok, akik csinálják a politikát. Én nem gondoltam arra, nem tudatos választás volt a részemről, hogy politikai pályára kerülök, ez abszolút spontán módon alakult, a történelmi helyzet adta. Véletlen sorszerűségek mentén zajlottak az események. Mikor a csoporttársaimmal olvastuk a rendőrhatalomra figyelmeztetést a Magyar Hírlapban, hogy Fidesz néven egy fiatal, egyetemistákból álló társág elkezdett mozgolódni, az rendkívül szimpatikus volt, és kerestük a kontaktus felvételének a lehetőségét. A személyes kapcsolat aztán az 1988-as csíksomjói búcsún szövődött egykori csoporttársam, Ször László révén. Ő részt vett a csíksomjói búcsúban, és ott találkozott egy soproni egyetemistával, aki akkor már Fidesz tag volt, és ő adott belépési űrlapokat és információkat arról, hogy milyen módon lehet belépni ebbe a szervezetbe. Ez 1988 pünkösdjén történt. Viszont utána elmentünk nyári szünetre, így csak 1988 őszén adtuk le a belépési nyilatkozatokat. 1988. október 2-án a Jurta Színházban volt a Fidesz első nagyszabású kongresszusa. Tömve volt a színházterem, kaotikusak voltak a viszonyok, a színpadon is ültünk, én ettől a naptól kezdve számítom a Fidesz tagságomat. A szervezeti létet, azt később, akkor még azért nem voltunk annyira bátrak vagy vakmerők, és a főiskolát sem akartuk lehetetlen helyzetbe hozni ellenzéki mozgalom alapszervezetének létrehozásával. A helyi Fidesz szervezetet 1989 februárban hoztuk létre, és hivatalosan március 15-re készülve jelentettük be. Viszont a politikai cselekvést néhányan már korábban elkezdtük a Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezetében (TDDSZ), az még sem volt olyan veszélyes alakulat, mint a Fidesz. Meg is alakítottuk a tanárokkal a TDDSZ helyi szervezetét, gyűléseztünk, különböző akciókat szerveztünk, például a menzával kapcsolatban, meg azt a követelést fogalmaztuk meg, hogy ne legyen kötelező orosz tanítás, hanem más fajta idegen nyelvet oktassanak a főiskolán. Voltak ilyen vakmerő kezdeményezések, de leginkább gyűléseztünk, és beszélgettünk. Így jutottunk el 1989 márciusáig, amikor az első nyilvános fellépése volt a Fidesz nyíregyházi szervezetének.

Amikor a Fidesz szárnyat bont 1988-ban a Bibó Szakkollégiumban, akkor az MSZMP vezetői és a demokratikus ellenzéki mozgalmak képviselői nagyon hasonló módon tekintettek erre a társaságra: a generációs alapon létrehozott ifjúsági szervezetet, egyfajta „ellen” Kommunista Ifjúsági Szövetségnek vagy a KISZ alternatívájának tekintették. A Fidesz nyíregyházi alapszervezetének megalakításakor Önök egy ellenzéki jellegű ifjúsági szerveződést kívántak létrehozni, vagy már látszott 1989 tavaszán, hogy ebben a mozgalomban ennél több perspektíva van? Voltak más ambícióik, mint ifjúsági szervezetként létezni?

Nyíregyházán mi ifjúsági szervezetben gondolkodtunk, tehát akkor még nem ért meg bennünk a párttá alakulás gondolata. Budapesten valószínűleg más volt a jövőkép, de a mi perspektívánkból nem merült fel az, hogy alig egy év múlva, 1990-ben, a következő országgyűlési választásokon a Fidesz egyáltalán elindulhat, mint önálló szervezet, politikai párt. 1989 tavaszán politikai, jogi értelemben még messze voltunk az első szabad választásoktól. Számos reformszándék volt, így a többpártrendszernek a lehetősége vagy követelése felmerült bennünk, de hogy ennek a Fidesz részese lehet, ezt mi nem gondoltuk volna. Az az opció, hogy a pártunk megmérgettheti magát a választásokon, és 1990 áprilisában már parlamenti párt lesz, a legmerészebb álmainkban sem merült fel. Emlékszem, hogy a Fidesz-en belül még az is demokratikus vitákat eredményezett, hogy egyáltalán részt vegyünk-e az országgyűlési választáson, illetve felvegyük-e az állami támogatást, amit az országos listát állítani képes pártok kaphatnak. Végül kongresszusi határozat született erről. A rendszerváltás sodrában végül magától értetődött az a döntés, hogy a Fidesz politikai szervezatként elindul az 1990-es választáson, így teljes erőbedobással belevetettük magunkat előbb a négyigenes népszavazásba, majd aztán a választási kampányba is.

Amikor 1989 tavaszán Nyíregyházán elkezdték szervezni az akkor még ifjúsági mozgalmat, ez egy laza értelmiségi, fiatal főiskolásokra épülő hálózat építése volt, vagy kezdetektől fogva volt valami formalizáltabb módja a működésüknek?

Elutasító attitűdünk volt a formalizált működéssel kapcsolatban, ugye az úttörő mozgalomtól kezdve a KISZ-en keresztül annyira hivatalosak és formalizáltak voltak az akkori szervezeti formák, hogy ösztönösen tiltakoztunk minden formális struktúrával szemben. Nem volt még vezetője sem az alapszervezetnek, ügyvivőnek hívtuk azokat a kapcsolattartókat, akik a budapesti központtal tartották a kapcsolatot, járatták a FIDESZ PRESS-t, információkat közvetítettek, vagy az akciókat szervezték. Az első megmozdulásunk Fideszként, illetve TDDSZ-ként a Duna mozgalmakhoz kötődött. Emlékszem, kiültünk aláírást gyűjteni a Duna mozgalmak támogatására a főiskola főbejáratához, és hát sokan furcsállva, kicsit lesajnálóan, vagy éppen szimpátiával figyelték a ténykedésünket. Ezek a megmozdulások akkor már semmilyen fajta kockázatot nem jelentettek, nem hordozták a főiskoláról való kicsapás veszélyét, de érdekesek voltak a reakciók.

Kétségtelen, hogy a bős-nagymarosi vízlépcső elleni tiltakozás nagyon széles társadalmi konszenzust élvezett, és az ellenzék számára alkalmas tematizációs lehetőség volt, hogy megmutassa magát a szélesebb közvéleménynek. A Fidesz eredettörténetében ugyanakkor a krónikák Nagy Imre és mártírtársai újratemetésének napját, 1989. június 16-át szokták megjelölni, mint fordulópontot, mert sokak számára az Orbán-beszéden kívül talán nem is nagyon maradt meg más emlék az eseményen elhangzott többi felszólalásról. Nem volt ambivalens a helyzet, hogy ez az ünnepi alkalom mégis csak egy kommunista miniszterelnök rehabilitációját, az állampártnak a saját múltjához való viszonya tisztázását szolgálta,

akkor miért legitimálja ezt a törekvést a demokratikus ellenzék azzal, hogy MSZMP-vel közösen vesz részt a megemlékezésen? Voltak -e egyáltalán ebből viták, hogy részt kell -e venni ezen az eseményen, és milyen formában?

Ezzel kapcsolatos viták nem voltak, persze az felmerült, hogy Nagy Imréhez mi a viszonyunk. Erre az Orbán beszéde választ ad: egy kommunista miniszterelnök végül is a halálával feloldozást nyert ténykedéséért, mert felvállalta a forradalom ügyét, a szovjethatalommal szembeni ellenállást. Azt gondolom, hogy ezt a konfliktust ilyen módon oldhattuk fel annak idején. Én magam is így mérlegelem Nagy Imrének a szovjetizációban játszott szerepét, illetve a padlássöprő miniszterként történő regnálását. Persze az ember életútja bonyolult, ki tudja milyen választások mozgatják, de végül is az akasztófa árnyékában Nagy Imre jó erkölcsi döntést hozott. Megmenekülhetett volna az akasztófától, ha másfajta módon viszonyul 1956-hoz, megtagadja '56-ot. Másodsorban 1989-ben egyértelműek voltak a frontvonalak: voltak a kommunisták és mi, demokratikus ellenzék. Ebből a perspektívából azt mondanám, hogy az ellenzéken belül például az egymástól távol álló Független Kisgazda Párt és a Fidesz tábora között sem volt akkora törésvonal, mint a kommunistákkal szemben. Persze a kisgazdás bácsikat és a kereszténydemokratákat lesajnálva megmosolyogtuk, hogy hát miről beszélnek, hozzánk képest teljesen más volt az életérzésük, mások voltak a tapasztalataik. Ugyan akkor számos ellenzéki érzelmű ember belépett több ellenzéki szervezetbe, én is magamon csak utólag csodálkozom, hogy miért nem léptem be az MDF-be is, miért nem léptem be az SZDSZ-be is. Emlékszem, 1989 őszén Nyíregyházára látogatott Für Lajos köztársasági elnök jelöltként - ugye az MDF a négyigenes népszavazáson más platformot képviselt -, volt egy kampánygyűlés a referendumot megelőzően, és ott nagyon csábító volt a gondolat számomra, hogy belépjek az MDF-be is. De végül arra jutottam, hogy jó lesz nekem a Fidesz, korosztályos alapon oda kötődöm, ezt az identitást képviseltem, így végül is nem léptem be sem az MDF-be, sem az SZDSZ-be. Pedig nem voltak ezek olyan határvonalak, amit aztán a később kikristályosodott politikai törésvonalakból visszakövetkeztethetnénk.

Az 1989 júniusi Orbán-beszéd bizonyos értelemben pozicionálta a Fideszt a szélesebb közvélemény számára. Sokak szemében ez a felszólalás egy radikális, liberális mozgalomként jelenítette meg ezt a politikai pártot. Az Ön akkori habitusával, világnézetével, keresztény neveltetésével ez mennyire tűnt koherensnek?

Voltunk néhányan, tehát nem egyedüli vagyok, akik a klerikális vonalat képviseltük a Fidesz-ben. Kívülről úgy tűnt, meg ugye tudatosan alakították is ezt a képet, hogy az SZDSZ ifjúság szervezete a Fiatal Demokraták, de ez a kezdeteknél sem volt így. Mondjuk vidéken nagyobb is volt az összetartás a szabaddemokratákkal, mint a fővárosban. A Fidesz akkori felső vezetése sokkal távolságtartóbb volt az SZDSZ-szel, mint ahogy azt a liberális értelmiség szerette volna. Emlékszem, részt vettem az országos lista összeállításában, mint

megyei kampányfőnök, ugye közel voltunk már az első választásokhoz, és akkor Kövér László a legnagyobb meglepetésemre azt mondta, hogy jobb lenne, ha az MDF nyerné meg a választásokat, és nem az SZDSZ. Tehát ez a távolságtartás a Fidesz felső vezetésében akkor is megvolt, ezt tanúsítani tudom. Vidéken nem lehetett tapintani ezeket a törésvonalakat, egyrészt kevésbé láttuk át a politikai viszonyokat, másrészt mi, ellenzékiek egyébként is kevesen voltunk, és az erőinket próbáltuk inkább összeadni. A négyigenes népszavazásban nagyon aktívan részt vettünk, plakátot ragasztottunk, sajtónyilvánosságot teremtettünk, gyűléseket szerveztünk. Nagyon emlékezetes volt az első nyíregyházi Fidesz nagygyűlés, amit Deutsch Tamás celebrált. 1989 őszén a művelődési házban két gyűlést is szerveztünk, ahol aztán több negyedéves gimnazistát is sikerült a helyi szervezetbe megnyerni, ők adták aztán a plakátragasztóinknak a gerincét az országgyűlési kampányban.

1989 egy ellentmondásokkal teli év volt. A reformkommunisták megállapodtak az ellenzékkel a demokratikus átmenet forгатókönyvéről, az év második felétől az embereket egyre jobban átfújta a szabadság mámore, ugyanakkor az állampárt akkori vezetője Grósz Károly mégiscsak egy ortodox kommunista vezető volt, aki a fehérterrorral fenyegetőzött, benne volt a pakliban a visszarendeződés és így a megtorlás esélye. Mit szolt az Ön családja ahhoz, hogy ilyen erősen bevonódott a politikába?

Óvtak tőle, féltettek is, én pedig nem értettem a félelmeiket. Látszott, hogy a kommunisták megbuktak, elmennek, új világ kezdődik. Természetes volt számomra, hogy az új kezdeténél ott kell lennem, aztán majd csinálják a tovább a politikusok. Én nem gondoltam volna, hogy magam is politikus leszek majd, így a legrosszabb fejlemény bele sem volt kalkulálva a számításba. A családom féltett, de kifejezetten nem tiltott, mert nem is tilthatott volna. Én nagyon jó kapcsolatban voltam a szüleimmel. Próbáltam velük megértetni a motivációimat, ugyanakkor aggódtak értem.

A félelmek legyőzésében talán segített az, hogy a nemzeti kerekasztal tárgyalásokon született megállapodás eredményeként, a demokratikus ellenzék által megszövegezett formában 1989 őszén a Kádár-korszak utolsó országgyűlése elfogadta a hatályos alkotmány generális módosítását, aminek eredményeként október 23-án sor került a köztársasági államforma kikiáltására. Ez a szimbolikus esemény már a visszafordíthatatlanságot, a politikai folyamatok egyirányúságát tudatosította az emberekben. Milyen emlékeket őriz erről a napról és az új köztársaság első hónapjairól?

Én akkor már Nyíregyházán, a Honvéd utcai Művelődési Házban dolgoztam népművelőként. Kristálytisztán emlékszem arra, hogy amikor a Szűrös Mátyás kikiáltotta a Magyar Köztársaságot, akkor a művelődési ház karbantartójával közösen éppen a vörös csillagot vettük le az intézmény épületének tetejéről. Ez számomra is egy szimbolikus tevékenység volt. Nem levertük, hanem az igazgató javaslatára leszereltük a kommunista diktatúra jelképét. Egyébként

Nagy Ferenc akkori igazgató maximálisan tolerálta a politikai törekvéseinket, és irodai infrastruktúrát biztosított a FIDESZ szervezéséhez, például a telefon az igen nagy kincs volt akkoriban. Aztán 1989 decemberében kitört a romániai forradalom, amit mi a saját forradalmunkként éltünk meg. Ugye Magyarországon békés volt az átmenet, de a romániai forradalmat, azt heroikusnak, és minden szempontból élményszerűnek láttuk. Gyűjtöttünk pénzt az utcán, az emberek számolatlanul dobták a forintokat, azt sem kérdezték, hogy kik vagyunk, mit kezdünk az adományozott pénzzel. Mi ebből élelmiszercsomagokat állítottunk össze, voltunk Nagybányán, csak éppen a kenyérszállítmányt nem tudtuk már átvinni, mert közben lezárták a határt. Ugye ez közvetlenül karácsony előtt volt, a forradalmi élmények összefolytak az akkori karácsonyi emlékekkel.

1990 tavaszán már a szabad választásra készülhettek az ellenzéki pártok. Számos politikai szervezet, ellenzéki személy lépett elő az ismeretlenség homályából, akinek versengeniük kellett választópolgárok bizalmáért. Milyen módon próbáltak a helyi nyilvánosságban megjelenni, hogyan reprezentálták magukat a vidéki rendszerváltók?

Kezdetben egyfajta szamizdat újságot működtettünk Demokrata Műhely Klub néven, a Szabad Demokraták és a Fidesz közösen jegyezték ezt a kiadványt. Fénymásolással történt a fénymásolása, sőt eleinte stencillel, Duszka Józsi volt ennek a mestere, és ő szerkesztette ezt a lapocskát. Majd különböző akciókkal, demonstrációkkal, gyűlések szervezésével, különféle kampányeseményekkel próbáltuk a közügyek iránt fogékony embereket megszólítani. Az egyik emlékeztető megmozdulás volt a tarisznys tüntetés, amit Takács Péter tanár úr, az MDF helyi szervezetének egyik alapítója, későbbi országgyűlési képviselő szervezett. Ebben a demonstrációban mi is részt vettünk. Az akkori MSZMP székházához vonultunk néhány százan és szociális követeléseket hangoztattunk. Amikor az ellenzéki kerekasztal megalakult, a helyi pártok megpróbálták a helyi nyilvánosságban is teret fogni. A választási kampányban a Nyíregyházi Városi Televízió élőben közvetítette a jelöltek közötti vitákat, hihetetlenül sokan kísérték figyelemmel. Próbáltuk nyilvánosság tereit bővíteni, például az állampárttól függetlenedő megyei napilapot, a Kelet-Magyarországot „felosztottuk” négyzetcentiméterre, hasábra pontosan, hogy minden pártnak elégséges felület jusson az újságban. Majdnem azt mondanám, hogy ilyen faluújságszerű lett ettől a Kelet-Magyarország belpolitikai rovata. Mai szemmel nézve mulatságos volt, hogy az újság átadta bizonyos felületét a pártoknak, és mi azt írhattunk, amit gondoltunk. Lehet, hogy az újság szerkesztőinek is egyszerűbb volt abban a zűrzavaros szituációban, hogy átengedtek egy-egy oldalt az akkori ellenzéki mozgalmaknak. 1990. március 15-én szerveztük meg Nyíregyházán a legfontosabb kampányeseményünket. Letakartuk a Lenin szobrot - nem ledöntöttük, hanem letakartuk -, ez a választási kampány része volt, egy igazi performansz. A választásokra a Fidesz egy alkalmi kiadványt is készített, azt osztogattuk a városban és a megyében.

Az ellenzéknek számos kihívással kellett szembesülnie a szabad választásra készülve. Egyrészt jelöltekkel kellett találkozni, akik arccal, névvel vállalták a megmérettetést. Továbbá a jelöltek számára össze kellett gyűjteni az akkori szabály szerint minimálisan 750 ajánló szelvényt, ami a feltétele volt annak, hogy a hivatalos jelöltlistára kerüljön a képviselő aspiráns. Az akkori választási törvény szerint a pártoknak megyénként az egyéni választókerületek egynegyedében kellett jelöltet állítani a területi lista állításához és legalább 7 területi lista állítása volt a feltétele az országos lista állításának. Ezek a feltételek meglehetősen komoly felkészültséget, logisztikai kapacitást, infrastrukturális erőforrásokat igényeltek. Hogyan tudott megfelelni ezeknek a kihívásoknak a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében megszerveződött Fidesz?

Nehezen és keservesen, most utólag bevallhatom. A 750 darab minimális ajánlás összegyűjtése nagyon nehezen megugorható akadály volt. Az akkori tagjaink, a negyedéves gimnazisták döntően nagyon szerettek plakátot ragasztani éjszaka is, éjfélig akár. Ez nagyon jó közösségi alkalom volt, fiúk-lányok vegyesen járták az utcákat. De ajánlást gyűjteni, becsengetni lakásokba, azért az már sokkal nehezebb műfaj. Hatalmas erőfeszítés volt motiválni a fiatalokat, hogy ebben részt vegyenek, úgy, hogy több volt a kudarc-, mint a sikerélmény. Rögtön, a kampány első napján kellett volna elindítani az ajánlás gyűjtést, gyorsan az elején. Mire eljutottunk az emberekhez, sokan már odaadták az ajánló szelvényüket, vagy nem merték ideadni számunkra, mert túl radikális volt számukra a Fidesz, és nem is értették, hogy tényleg mit is akarunk. De aztán végül is sikerült a szükséges tartalékmennyiséggel együtt összegyűjteni az akkori nevükön kopogtatócédulákat, választókerületenként 850-900, talán 1000 is összegyűlt. A végén aztán nagyon jöttek, sokan behozták az irodába az ajánlószelvényüket, mert nem értük el őket, vagy hozzájuk nem jutottunk el, így aztán behozták maguktól. Nagyon izgultunk, hogy a 750 érvényes ajánlás meglegyen, tudtuk, hogy ennek stratégiai jelentősége van. A megyében 10 egyéni választókerület volt, három jelöltet tudtunk állítani első szabad választásokon, a két nyíregyházi választókerületben, és a mátészalkai választókerületben. Fontos szervezeti tudást igényelt, hogy minden megyében legyen választási listánk. Ezt feltételt például a KDNP akkor nem tudta teljesíteni. Ahhoz, hogy a választáson elérjük az országos bejutási küszöböt, elsődleges célunk volt, hogy minden megyében legyen önálló területi listánk. A Fidesz országos kampányfőnöke 1990-ben Áder János volt. Ő Fidesz delegációjának tagjaként részt vett a nemzeti kerekasztal tárgyalásokon, közreműködött a választási törvény megalkotásában. Elsődlegesen ő koordinálta a megyei szervezők munkáját, átadta mindazt a jogi és technikai ismeretet, ami nélkülözhetetlennek bizonyult a kampány során. Én lettem a Fidesz kampányának a megyei szervezője. Emlékszem az első találkozásunkra. Akkor még a Fidesznek Budapesten, a Molnár utcai irodájában volt ez a találkozó, és konkrétan nem volt annyi szék az irodában, hogy le tudtunk volna ülni. Aztán utána a választási kampányban a Feneketlen tónál szerzett a pártunk egy pincehelyiséget, vagy szuterént, ahol az országos

kampányközpontunk működött, itt már komolyabb infrastrukturális lehetőség volt. Nyíregyházán a megyei kampányközpontunk a volt Szakszervezeti Székház harmadik emeletén működött abban az időben, egy 20 négyzetméteres irodában, saját telefonvonallal. Faxgépünk még nem volt, az írott dokumentumok elektronikus továbbításához még a postára jártam, így küldtük meg az országos központnak a különféle választási dokumentumokat. Ilyen körülmények között tudtuk a megyei választási kampányt szervezni, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a politikai marketing tevékenységünk alapvetően Nyíregyházára korlátozott.

1990 tavaszán, a rendszerváltás korszakának első szabad parlamenti választásán 65 hivatalosan bejegyzett pártból 28 szervezet tudott jelöltet állítani, területi lista állítására 19 párt volt képes. A parlamentbe jutáshoz minimálisan szükséges 4 százalékos küszöbhatárt összesen 6 párt érte el. A Fiatal Demokraták Szövetsége az előzetes várakozásokat túllépve, messze az akkor érvényes 4 százalékos bejutási küszöbhatár felett, a listás szavazatok 8,95 százalékát szerezte meg országos összesítésben. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területi listán 8,47 százaléknyi szavazatot kapott a párt, ez 1 darab megyei listás mandátumot eredményezett. Az 1990-es országgyűlési választás idején 10 egyéni választókerület volt a megyében, ebből 3 helyen tudott jelöltet állítani a Fidesz. A nyíregyházi 1. számú választókerületben a választás első fordulójában a leadott voksok 9 százalékát szerezte meg a párt jelöltje, Szent-Királyi István, így a negyedik helyen végzett. A megyeszékhely 2. számú választókerületében induló Mádi Lászlóra a választók 11 százaléka szavazott, ez az eredmény az ötödik helyezést jelentette. A mátészalkai, 9-es számú választókerületben Kicsák Gábor vállalta a megmérettetést és a leadott voksok 6,3 százalékát tudta begyűjteni, ez szintén az ötödik helyezésre volt elegendő. A Fiatal Demokraták Szövetsége az 1990-es választáson összesen 1 egyéni, 8 területi listás mandátumot szerzett, és a pártot a kompenzációs, országos listán további 12 képviselői hely illette, így az akkor 386 fős parlamentben 21 tagú frakciót alakíthatott, ami az országgyűlés képviselői helyek 5,44 százalékos arányát tette ki.

Az 1990-es választás alapvetően a Magyar Demokrata Fórum és a Szabad Demokraták Szövetségének nagy harca volt. A két ellenzéki párt mellett a választók szavazataiért versengtek a történelmi pártok, mint az újjászerveződött FKGP, KDNP, ugyanakkor az MSZP-nek, mint a korábbi állampárt kvázi utódszervezetének volt a legerőteljesebb szervezettsége, médiaháttere, társadalmi beágyazottsága. Sokak meglepetésére a Fidesz megugrta a léceket, és országos összesítésben közel 9 százalékos támogatottságot szerzett a választáson, ami bizonyos szempontból a párt történetében, és gondolom az Ön saját személyes élettörténetében is egy új korszak kezdete volt.

Mindenképpen, számunkra a győzelem a bejutást jelentette akkor. Ifjúsági szervezetként, a szervezeti tagságot illetően 35 éves felső

korhatárral, tényleg minimális szervezeti háttérrel indultunk neki a választásnak. Tagságunk létszáma a megyében, a nagyobb pártokhoz képest elenyésző volt, Nyíregyházán kívül talán 2-3 vidéki szervezetünk volt. Ilyen feltételek között elérni a választáson ezt a történelmi eredményt, ez tényleg nagy dolog volt. Azt gondoltam, hogy ezzel véget is ér a szerepem, de aztán a Fidesz országgyűlési képviselőcsoportja meginvitálta a parlamentbe egy fogadásra a megyei kampányfőnököket, és azokat a jelöltek is, akik nem jutottak be. Ott voltam először életemben a Magyar Országgyűlés épületében, az egésznek az aurája nagyon megérintett, magába szívott. És ekkor ajánlották fel számomra azt a lehetőséget, hogy a Fidesz megyei irodavezetőjeként dolgozhatnék tovább főállásban. Komoly dilemmát okozott ez számomra, de magával ragadott a történelem. Őszintén szólva, nem is lett volna akkor más köztünk, aki ezt a feladatot akkor el is tudta volna látni. Mádi László bejutott a parlamentbe, és sokan elmentek Nyíregyházáról vidéki tanárnak, népművelőnek. Negyedéves gimnazisták voltak a körzetünkben, úgy, hogy jószerivel nem is volt más lehetőség. Így lettem én Fidesz Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei irodavezetője 1990 júliusától.

Rögtön is jött az újabb nagy feladat, az újabb megmérettetés, hiszen 1990 őszén került sor az önkormányzati választásokra, ami egy újabb kampányt igényelt, és még szerte ágazóbb szervezőmunkát, hiszen Szabolcs megyében 229 település van, és a megyeszékhely önmagában is egy százezres nagyságrendű település. Még több jelöltre volt szükség, még több kampány szervezésére volt szükség...

A kampányunk jószerivel Nyíregyházára koncentrálódott, volt 2-3 község, ahol polgármesterünk is lett, de inkább az véletlenszerű. Nagydoboson például a korábbi tanácselnök belépett a Fideszbe, majd megnyerte a választást a fiatal demokraták színeiben. A megyei közgyűlésbe 3 képviselőt sikerült bejuttatni, egy nagyon bonyolult elektori választási rendszerben. Szervezetileg ezt nem is tudtuk lekövetni, de így is lett 3 közgyűlési tagunk a megyei közgyűlésben. A városban viszont a saját várakozásunkon felül szerepeltünk.

Az 1990-es őszi önkormányzati választáson a Fidesz a megyeszékhelyeken 20 százalék feletti átlagos eredmény ért el, 7 megyeszékhelyen, köztük Nyíregyházán is a legtöbben a fiatal demokraták jelöltjeire szavaztak, itt 28,6 százalékos támogatottságot értek el. Minek volt tulajdonítható ez a nagy siker? Betudható ez az MDF vezette kormánykoalíció politikájából való gyors kiábrándultságnak, vagy közben a Fidesz új vízióval tudott megjeleníteni a helyi választási kampányokban?

Mindkét megközelítés helytálló, az emberek nagyon hamar csalódtak az első rendszerváltó kormányban. A szociális problémák, a tömegessé váló munkanélküliség legitimációs krízist teremtett. Ugyanakkor a Fidesz parlamenti szereplése felkeltette a választópolgárok nagyobb tömegeinek a figyelmét, az új hang, a megszokottól eltérő érvelés, a mellébeszélés nélküli politikai kommunikáció szimpátiát teremtett. A fideszes képviselők nagyon éles, sokszor a mai szemmel igazságtalan,

és méltánytalan kritikával illették az MDF kormányt. A Fidesz eredményes szereplése az önkormányzati választásokon egyfajta tünete volt a rendszerváltó pártokból, de mindenekelőtt a kormányzó pártokból való gyors kiábrándulásnak. A Fidesz viszonylag hamar képessé vált betölteni azt a politikai vákuumot, ami ennek következtében keletkezett. Ekkor az MSZP még politikai karanténba volt zárva, az SZDSZ-nek nem volt olyan jó a médianyilvánossága. Viszont akkor még a Fideszt a liberális média is a tenyerén hordozta, ekkor még váratott magára a szabaddemokratákkal az a nyilvános szakítás, ami nemsokkal később, 1993-ban bekövetkezett. Ennek köszönhető valószínűleg ez a nagy siker a megyei jogú városokban, így Nyíregyházán is.

A Fidesz akkori politikája inkább egy szekulárisabb jellegű államépítésre irányult. Milyen reakciót váltott ki a párt országos központjában az a döntés, hogy a Fidesz a nyíregyházi közgyűlésben a szabaddemokraták mellett a kereszténydemokratákkal lépett koalícióba, illetve volt -e egyáltalán a helyi szintű politikai megállapodások esetén jóváhagyási kötelezettség?

Szerintem nem volt, én nem emlékszem, hogy bárkivel is beszéltünk volna az országos központból, hogy itt a KDNP-vel fogunk koalícióra lépni. Mondjuk az természetes volt, hogy a Fidesz és az SZDSZ együttműködik egymással az újonnan megalakult nyíregyházi közgyűlésben, de kellett még egy koalíciós partner, hiszen a 40 tagú testületből a szabaddemokratákkal együtt is csak 18-an voltunk. A szélesebb koalíciót az aritmetika teremtetten meg, mivel a stabil közgyűlési többséghez legalább 21 képviselő kellett, ami rögtön a polgármester megválasztásánál nélkülözhetetlen volt, ugyanis ekkor még a megyeszékhelyeken a testület választotta meg a település első számú vezetőjét. A legkisebb rossznak tűnt akkor a KDNP-t behozni a koalícióba. Politikailag kevésbé lett volna vállalható az, hogy az akkori vezető kormánypárttal, az MDF-fel lépünk koalícióra. A városi közgyűlésben mandátumot szerzett kispapok talán hárman voltak mindössze, elegek sem lettek volna a többséghez, ilyen módon jött az öttagú KDNP frakciónak a bevonása. A legnagyobb kérdés akkor az volt, hogy ki legyen a polgármester jelöltünk? Megtalálni a megfelelő embert, elfogadtatni a koalíciós partnerekkel, ezt összehozni, ez nagy politikai tanulóiskola volt mindannyiunk számára. Olyan személyre volt szükség, aki rendelkezett szervezetmenedzselési, pénzügyi tapasztalatokkal és persze politikai-világnézeti értelemben azonos platformon volt velünk. Ilyen módon találtuk meg az országgyűlési képviselőnk, Mádi Laci bátyját, Mádi Zoltánt.

Az 1990-ben megalakult Nyíregyházi Közgyűlésben Ön is mandátumot szerzett és itt már nem ellenzéki, hanem közhatalom gyakorló, a megyeszékhely irányítói pozíciójából kellett politizálni. Mennyire volt gördülékeny az együttműködés a koalíciós partnerekkel? Ön személy szerint milyen tapasztalatokra tett szert ezekben az években?

Nagyon jó koalíciós együttműködés volt a KDNP-vel mind a négy év folyamán. A várospolitikai kérdések közül akkor az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatásának ügye teremthetett volna konfliktust, de azt tárgyalásos megoldással, közös koalíciós platformot kialakítva és a helyi egyházak képviselőivel együttműködve zökkenőmentesen tudtuk lebonyolítani. A várospolitika gyakorlati válaszokat igényel: milyen beruházások vannak folyamatban, például megtudjuk -e építeni a Makovecz által tervezett iskolát a bujtosi városligetre – sajnos azóta sem valósult meg –, biztosítani tudunk -e a Huszártelep rehabilitációjára elegendő költségvetést, honnan szerzünk további bevételeket. Másrészt fontos feladatot jelentett a tanácsrendszer átalakulásával az önkormányzati struktúrának a kialakítása, bizottságok, alpolgármesterek, SZMSZ megalkotása. Ezek olyan gyakorlati feladatok voltak, amik felülírták az esetleges ideológiai különbségeket. Megkockáztatom, még az ellenzéki kormánypárti frakciók vonatkozásában is. Persze ideologikus viták voltak, 3 tagú volt az MSZP frakció, 5 tagú az MDF frakció, persze élénk politikai viták is zajlottak a közgyűlésben. Ez nagyon izgalmas politikai időszak volt számomra is. A politikai praxist itt szereztem meg, az első nyíregyházi közgyűlésben nagyon sokat tanultam. A nyilvános szereplés, a taktikázás, a személyalkuk megkötése, háttértárgyalások levezetése, ezek a gyakorlatok olyan készségeket és tapasztalatokat biztosítottak számomra, ami a teljes politikai pályafutásomat segítette.

A rendszerváltás történeti folyamatával kapcsolatban 3 markáns álláspont rajzolódik ki. Az egyik paradigma a politika struktúraváltást kifejezetten a nagy nemzetközi mozgásoknak tulajdonítja: a hidegháború kimenete, a Szovjetunió összeomlása, a nagyhatalmak megegyezése pecsételte meg a kelet-európai pártállami rendszerek sorsát. A másik teória szerint az állampárton belüli reformkommunista mozgalom volt a rendszerváltás motorja. A harmadik narratíva a demokratikus ellenzék meghatározó szerepét emeli ki, azt a célravezető politikai stratégiát, mely a pártállami reformkommunista és ortodox kommunista erők közötti harcot képes volt katalizálni, egyúttal a társadalom számára új világképet, új értékrendet felvázolni. Több, mint három évtized távlatából Ön hogyan látja, a magyar rendszerváltásban mi volt az, ami markánsabban érvényesült?

A rendszerváltásnak szükséges feltétele volt nemzetközi helyzet megváltozása, a kommunista rendszer összeomlása, gazdasági ellehetetlenülése. A hidegháború győztese a nyugati világ lett, nem bírta a versenyt a kommunista világrendszer. Akkori meglátásom szerint, és most is leginkább arra hajlok, hogy a reformkommunista irányzatoknak abban volt szerepe, hogy ez a rendszerváltás békés lehetett. Lehetett volna egy durvább, egy másfajta forgatókönyv, mint Romániában, hogy ha a pártállami vezetők közül legalább a reformerek nem látják be, hogy az addigi rendszer fenntarthatatlanná vált. Persze ezzel együtt a formálódó új politikai-gazdasági rendszerben próbálták megtalálni önmaguk lehetőségeit. Szervezeti, és egyéb hátterük révén ez jól megmutatkozik Magyarországon a kommunista utópártok mai napig átnyúló túlélésében. A

reformkommunistáknak is elemi érdeke volt, hogy inkább ezt az utat válasszák, mint a hatalom megtartásának az erőszakos megoldását. A rendszerváltás mindenképpen megtörtént volna, talán másfajta forgatókönyvek szerint, hogy ha a reformkommunisták nem látják be a fennálló helyzetnek a tarthatatlanságát. Ez vezetett a békés átmenethez, de a rendszerváltásban a meghatározó szerep a nemzetközi helyzet megváltozása mellett a kommunista országokban megszerveződött demokratikus mozgalmaké volt. Gondolok a lengyel átalakulásra, amely az 1980-as években elejétől zajlott, s aztán a magyar, a csehszlovák rendszerváltások is ezt a folyamatot erősítették fel.